

Kentin Tanımı ve Kökenleri

- **Kentin Tanımı**
- **Kentlerin Doğuşu ve Kökenleri**

Kentin Tanımı

- Kentlerin tanımı yapılırken başvurulan başlıca ölçütler arasında nüfus, idari, ekonomik ve sosyolojik ölçütler bulunmaktadır.
- Nüfus ölçütüne göre yapılan kent tanımlamalarında nüfus büyüklüğü belirli bir düzeyi aşan yerler kent kabul edilmektedir.
- İdari ölçüte dayanılarak ortaya konulan kent tanımlamalarında ise belirli bir idari sınırlar içinde bulunan ve bu sınırlar kapsamında özel bir idari işleyişe sahip yerleşim yerleri kent olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de mülki kademelenmenin birimleri olan il ve ilçelerin merkezleri bu ölçüte göre kent sayılmaktadır.
- Ekonomik ölçüte göre yapılan kent tanımlamalarında başat ekonomik faaliyetlerin yoğunluğu göz önünde tutularak kırsal ile kent arasındaki farklılığa vurgu yapılmaktadır. Buna göre sanayi ve hizmet sektörü gibi tarım dışı faaliyetlerin yoğun olduğu yerler kent olarak kabul edilirken, tarımsal faaliyetlerin ekonomik olarak ön plana çıktığı yerleşimler kırsal yerleşme olarak tanımlanmaktadır.
- Toplumbilimcilerce yapılan kent tanımlarında vurgulanan noktalar ise belli bir nüfus birikimi, nüfus yoğunluğu, toplumsal işbölümünün ve uzmanlaşmanın gelişkinliği ve nüfusun türdeş olmaması gibi özelliklerdir. Nitekim ünlü sosyolog Louis Wirth tarafından nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve heterojenlik olarak üç özelliğin karakterize ettiği belirtilen kent şu şekilde tanımlanmıştır: «kent, toplumsal bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin oluşturduğu, göreceli olarak geniş, yoğun nüfuslu, ve mekanda süreklilik niteliği olan yerleşmedir.»

Kentlerin Doğuşu ve Kökenleri I

- Arkeolojik bulgulara göre ilk kentsel yerleşim yerleri ortaya konulmuştur. Bir yerleşim yerinin kent olarak adlandırılabilmesi için gerekli koşulların neler olduğu değişik araştırmacılar tarafından incelenmiştir.
- V. Gordon Childe'a göre; din adamları, sivil ve askeri bürokratlar gibi tam zamanlı uzmanlar, yeterli bir büyüklüğe ve yoğunluğa erişmiş nüfus, özgün bir sanat, yazı ve rakamları kullanabilme, bilimsel çalışma, vergi sistemi, devlet sistemi, anıtlar gibi kamusal mimari, dışarıyla ticaret, toplumsal sınıfların varlığı kenti karakterize etmektedir.

Kentlerin Doğuşu ve Kökenleri II

- Ünlü insan coğrafyacısı Harold Carter'in Kentisel Tarihsel Coğrafyaya Bir Giriş adlı kitabında kentlerin kökenine ilişkin kuramları şu şekilde sınıflandırmıştır:
- Artık Kavramı Çerçevesinde Hidrolik Kuramlar;
- Ekonomik Kuramlar ya da Pazar Yeri Olarak Kent;
- Askeri Kuramlar ya da Savunma Merkezi Olarak Kent;
- Dinsel Kuramlar.

Kentbilimin Temelleri

- **Sanayi Kentine Tepkiler Kapsamında Modern Kentbilimin Gelişimi**
- **Bahçekent Akımı**
- **Atina Anlaşması**

Sanayi Kentine Tepkiler Kapsamında Modern Kentbilimin Gelişimi

- Sanayi kentinde ortaya çıkan kentsel ve toplumsal sorunlar yeni bir kentsel düzen arayışını ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda modern kentbilim sanayi kentinin sorunlarına bir tepki olarak doğmuştur. Sanayileşmenin doğurduğu olumsuz sonuçların etkilerini ortadan kaldırmak için çeşitli modern kent planlama araçlarının geliştirilmesi söz konusu olmuştur. Kentlerin gelişimini çevre ve halk sağlığını tehdit edecek rastgele yer seçim kararlarına bırakmak yerine bilimsel ilkeler ışığında modern kentbilim araçları ortaya konulmuştur. Bu kentbilim ilkeleri ve araçları bir süre sonra devletlerin imar mevzuatlarının temellerini oluşturmuştur.

Bahçekent Modeli

Ebenezer Howard tarafından 20.yüzyılın şafağında ortaya atılan bahçekent modelinde;

- Mekanda dengeli yerleşme;
- En uygun kent büyüklüğü;
- Yeşil kuşak;
- Yeni kent;
- Kentleşmenin itici ve çekici etmenleri;
- Bölgeleme kuralları;
- Kırsal toprakların önceden kamu tarafından satın alınıp modern şehirciliğin uygulanması;
- Kentsel Arsa spekülasyonunun önlenmesi;

gibi modern kentbilimin temel amaç ve araçları kapsamlı bir şekilde ele alınıp bütüncül bir biçimde incelenmiştir.

Atina Anlaşması I

- 1933 yılında Atina'da bir Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi (CIAM) toplanmıştır. Modern anlamda kentbilim ilkeleri belirlenmiştir. Atina Anlaşması kapsamında güneş, yeşil alan ve geniş mekanlar kentbilimin birincil öğeleri kabul edilmiştir.

Bu kapsamda;

- Kentbilimin ilk görevi insanların temel gereksinimlerini karşılamaktır.
- İnsanların sağlığı büyük ölçüde “doğa koşulları”na bağlıdır.
- Konutlar güneş ışığı almalıdır.
- Solunan hava temiz olmalı, zararlı gazlardan ve tozlardan da arınmış bulunmalıdır.
- Ruh sağlığını koruma açısından mekanlar geniş olmalıdır. Sokakların darlığı, avluların iç içe girmesi beden sağlığı açısından olduğu kadar ruh sağlığı açısından da zararlıdır.

Atina Anlaşması II

- Sanayi kentinin getirdiği olumsuzlukları kentlerin belirli ilkeler etrafında planlanmasıyla ortadan kaldırmayı hedefleyen Atina Anlaşması kapsamında sanayi bölgeleri ile konut alanlarının birbirlerinden yeşil alanlarla ayrılması gerektiği ortaya konulmuştur.
- Kenti işlevsel olarak oturma, çalışma, dinlenme ve dolaşma kapsamında ele alan Atina Anlaşması'nda kent içinde oturma, çalışma ve dinlenme alanlarının yükseklik, yoğunluk ve işlevsel bölgeleme araçlarıyla düzenlenmesi öngörülmüştür.
- Yolların da amaçlarına göre farklılaştırılması gerektiği belirtilerek konut yolları, gezinti yolları, transit yollar ve ana yollar gibi ayrımlar ortaya konulmuştur. Transit yolların şehir içi yollarla kesişme noktaları dışında herhangi bir temasının olmaması gerektiği belirtilmiştir.

Kentleşme ve Kalkınma

- **Kentleşme Tanımı**
- **Kentleşme ve Kalkınma İlişkisi**
- **Kentleşme Nedenleri**

Kentleşme Tanımı

- Ruşen Keleş'e göre «kentleşme, dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatır...Kentleşmenin dar anlamdaki tanımı demografik nitelik taşır. Oysa kentleşme, yalnız bir nüfus hareketi olarak görülürse eksik kavranmış olur.»
- Ruşen Keleş'e göre ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutları hesaba katılan daha geniş kapsamlı kentleşme tanımı şu şekildedir:
- «Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşul olarak kent sayısının artması bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci.»

Kentleşme ve Gelişme İlişkisi

- Literatürde kentleşme ile gelişme arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu varsayımına dayalı çok sayıda bilimsel çalışma bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerin aynı zamanda kentleşmiş ülkeler olmaları böyle bir varsayımı güçlendirici bir yanı bulunmakta olsa da bu ilişki farklı araştırmalar tarafından sorgulanmıştır. Özellikle azgelişmiş ya da geliştirmekte olan ülkelerin kentleşmesinin ve bu ülkelerde uygulanan kentsel politikaların gelişmiş ülkelere benzerlikleri ve farklılıkları inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda az gelişmiş ya da geliştirmekte olan ülkelerde görülen hızlı kentleşmenin toplumsal ve ekonomik gelişmeye katkıları tartışılmıştır.

Kentleşme Nedenleri

- Kentleşme nedenleri kentbilim literatüründe yaygın olarak itici etmenler, çekici etmenler ve iletici etmenler başlıklarıyla incelenmektedir. İtici etmenler başlığında kırdaki olumsuz koşullar ile kırsal alanda tarımda kullanılan modern teknik ve uygulamaların kentlere yönelik göçe etkisi ortaya konulmaktadır. Çekici etmenler başlığında kentte var olan yaşam standartları ile istihdam olanaklarının kente göçe etkisi inceleme konusu yapılmaktadır. İletici etmenler başlığında ise kırla kent arasında iletişim ve ulaşım olanaklarının artışının kırdan kente göçü artırıcı etkisi üzerinde durulmaktadır.

Kentlerarası Kademelenme ve Kentsel Büyüme Modelleri

- Tek Büyük Kent Kuramı
- Sıra Büyüklük Kuralı
- Ortak Merkezli Çemberler Kuramı
- Dilimler Kuramı
- Birden Çok Merkezli Büyüme Kuramı

Tek Büyük Kent Kuramı

- Tek Büyük Kent Kuramı bir kentin iç yapısını incelemekten çok bir ülkede nüfusun dağılışı ve kentlerin kademelenmesi ile ilgilidir. Bir ülkede nüfusun büyük ölçüde bir ya da iki merkezde toplanması gözlemine dayanır. Bir başka deyişle bir ülkede izlenen politikalar sonucunda nüfus hareketinin yönünün büyük kentlere yönelmesi ülkede bir kentin öteki kentler aleyhine ölçsüz derecede büyüme süreci içine girerek ülkenin tek büyük kenti durumuna gelmesidir.

Sıra Büyüklük Kuralı

- Kentlerarası kademelenmeye yönelik bir başka yaklaşım Sıra Büyüklük Kuralıdır. Bu yaklaşıma göre kentlerin büyüklüğü ile büyüklük sıraları arasında bir ilişkinin bulunduğu varsayılır. Bu kuralın uygulanmasında ikinci büyük kentin nüfusunun 2 ile, üçüncünün 3, dördüncünün 4 ile çarpıldığında en büyük kentin nüfusu bulunmaktır. Bir ülkede kentler arasında böyle bir nüfus kademelenmesinin ülkedeki kent büyüklükleri arasında bir denge olduğu yönünde yorumlar söz konusudur.

Kentsel Büyüme Modelleri: Ortak Merkezli Çemberler Kuramı

- Bu kentsel büyüme modeline göre kentler merkezden dışa doğru çemberler biçiminde büyümekte ve çemberler birbirlerinden farklı arazi kullanımlarıyla farklılaşmaktadır. Kentin iç yapısı ortak merkezli, içiçe çemberlerin birbirinden ayırdığı işlev bölgelerinden oluşmaktadır. Bu kuram arsa değerlerinin kent merkezinden kentin dışına doğru gidildikçe azaldığı gözlemine dayanmaktadır.

Dilimler Kuramı ile Birden Çok Merkezli Büyüme Kuramı

- **Dilimler kuramı** çerçevesinde ortaya konulan kentsel büyüme modeline göre kentlerin büyümesi kentin dışına doğru ana ulaşım yolları boyunca uzayan dilimler biçiminde olmaktadır. Merkezi iş alanı kent merkezinde yer alırken, toptancılık ve hafif sanayi ile alt sınıf konutları merkezden dışa doğru uzanarak genişleyen dilimler şeklinde kentsel mekanda yer tutmaktadır. Alt sınıf konutların bir kesimi de merkezi iş alanının etrafında bir çember oluşturmaktadır. Orta sınıf ve yüksek sınıf konutları kentin dışına doğru olan yerlerde konumlanmaktadır.
- **Birden çok merkezli büyüme kuramı** kapsamındaki kentsel büyüme modeline göre bir kentin gelişmesi tek bir merkeze göre olmamakta, kentsel gelişim birden fazla çekirdeğin çevresinde gerçekleşmektedir.

Büyük Kentlere Yönelik Terminoloji

- **Metropolis** sözcüğü kentsel politika literatüründe kullanılan ve «büyük kent» anlamına gelen bir kavramdır.
- **Metropoliten Bölge:** Büyük kentlerin çevrelerindeki diğer yerleşmelerle bir bütün oluşturma durumu söz konusu olduğunda bütünleşmiş birimlere «büyük kent bölgesi» ya da «metropoliten bölge» adı verilmektedir.
- **Mega Kent:** Metropoliten Bölge kavramının yanında günümüzde Mega Kent kavramı da kullanılmaktadır. Mega Kentler sadece nüfus büyüklükleriyle değil küresel ekonominin ve enformasyon toplumunun merkezi olma işlevleriyle de gündemdedirler.
- **Megalopolis:** Metropoliten bölgelerin bir araya gelmesinden oluşan kentleşmiş bölgelere ise «çok büyük kentsel bölge» anlamına gelen «megalopolis» denilmektedir.
- **Ekümenopolis:** Kentsel büyümenin bugünkü hızıyla sürmesi durumunda gelecekte bütün yeryüzünün aralıksız bir kentsel alana dönüşmesi durumunu ifade etmektedir.

Küreselleşme ve Kentler

- **Değişen Kent Ekonomileri ve Hizmet Sektörünün Yükselişi**
- **Küresel Kent Ağı ve Hiyerarşisi**
- **Dünya Kenti**
- **Enformel Sektör**

Değişen Kent Ekonomileri ve Hizmet Sektörünün Yükselişi

- 19.yüzyılda Batı ekonomilerinde yaşanan büyüme süreçlerinin büyük ölçüde sanayi odaklı sanayi kentleriyle gerçekleştiği bilinmektedir. 1980'li yıllarla birlikte bir dizi kent ekonomisinde sanayi görece önemini kaybederken hizmetler sektörünün yükselişe geçtiği ortaya konulmuştur. Kent ekonomilerinin bileşenlerinin değişmesinin kentlerin istihdam yapısında ve sosyal yapısında değişimler meydana getirmesinin yanı sıra izlenen kentsel politikaların içeriğinin de değiştiği vurgulanabilir. Kent ekonomisinin değişen yapısına bağlı olarak yeni kavramsal çerçeveler kapsamında yeni kentsel politikaların özelliklerinin irdelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Küresel Kent Ağı ve Hiyerarşisi

- Küresel ekonominin üretim coğrafyasının özellikle sanayisizleştirim süreçleriyle birlikte sanayi üretimi ve imalat sektörlerinin gelişmiş Batı ülkelerinden diğer coğrafyalara yönelmesi kapsamında dünya ekonomisinin yönetim merkezlerinin hangi mekanlar olduğu literatürde tartışılmaktadır. Bu kapsamda küresel düzeyde kentlerarası iktidar ilişkilerinin niteliğinin dönüştüğü yaklaşımı kapsamında küresel kent ağı çerçevesinde hiyerarşik ilişkilerin varlığı değerlendirme konusu olmaktadır. Buna göre küresel düzeyde kentleşme dinamikleri, kentlerarası ilişkilerin niteliği, kent yönetimlerinin küresel ekonominin gerekleri kapsamında izledikleri kentsel politikaların unsurları gibi konular kentsel politika alanının güncel tartışma konuları arasında yer almaktadır.

Dünya Kenti

- Dünya kenti kavramı, dünya ekonomisinin kumanda merkezleri konumunda olduğu öne sürülen New York, Londra ve Tokyo gibi kentlerin durumunu ele almaktadır. Dünya kentleri olarak tanımlanan bu kentlerin ayırt edici özellikleri arasında kentler arasında olduğu kabul edilen hiyerarşinin en tepesinde yer almaları, bu kentlerde küresel sermayenin yoğun olması ve bu kapsamda küresel sermayenin bileşenlerinden olan bankacılık, finans, muhasebe, sigortacılık, danışmanlık, iletişim ve medya, bilişim ve benzeri hizmetler sektörünün en büyük şirket merkezlerinin yer almasıdır. Dünya kenti incelemeleri, küresel kent tartışmaları kapsamında gelişmekte olan ülkelerin büyük metropol kentleri için de söz konusu olmaktadır.

Enformel Sektör

- Dünya Kentlerinde hizmetler sektörünün yükselişi sonucunda iki farklı sosyal grup yaratmaktadır. İlk olarak şirket merkezlerinin, finans ve uluslararası kurumların varlığı nedeniyle bu kentlerde yüksek ücretli bir kesim ortaya çıkmaktadır. İkincisi hizmet sektörünün niteliksiz işgücü istihdam alanlarında çalışan, ortak özellikleri düşük gelir düzeyi olan gruplar oluşmaktadır. Böylece, kentsel mekanda gelir kutuplaşması, sosyal ayrışmayı derinleştirmektedir. Kentsel hizmetlere ulaşım da düşük gelir grupları, yüksek gelir gruplarına oranla oldukça dezavantajlı konumdadırlar. Bu durum, düşük gelirli grupları sosyal mobilizasyon amacıyla enformel sektörlerde kazanç elde etme çabasına itmektedir.

Yeni Kentsel Politikalar ve Yerel Kalkınma Stratejileri

6. Hafta Ders İçeriğinin Başlıkları

- **Kentler Arası Rekabet**
- **Marka Kentler**
- **Girişimci Kent**

Kentler Arası Rekabet

- 2. Dünya Savaşı sonrasında ithal ikameci dönemde ekonomik alanda yaşanan devletler arasındaki rekabetin, yeni dönemle birlikte yerini kentler arası rekabete bıraktığı savı ileri sürülmektedir. Bu sava göre, kentler arasında, uluslararası ve ulusal sermaye yatırımlarını kendi kentlerine çekebilmek amacıyla rekabet yaşanmaktadır. Kent yönetimleri, girişimci kent ve marka kent gibi stratejileri hayata geçirerek rekabette öne geçmeyi hedeflenmektedirler.

Girişimci Kent

- Girişimci kentlerin temel özellikleri arasında kamu-özel işbirliğini yaşama geçirmeleri, küresel sermayeyi kente çekmeyi amaçlayan büyük kentsel projeleri gerçekleştirmeyi hedeflemeleri ve farklı toplumsal kesimler için kenti çekici kılmayı amaçlayan politikalar izlemeleridir.
- Bu politikaya göre, kentsel ekonominin gelişebilmesi için yerel yönetimlerin geleneksel rolünün değişmesi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının yerel karar alma süreçlerine katılımının arttırılması ve küresel düzeyde işbirliği ağlarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Marka Kentler

- Girişimci kent politikalarının günümüzde öne çıkan konusu marka kent ve kent pazarlaması stratejileridir. Buna göre, girişimci kentlerin marka yaratarak öteki kentlerle rekabete girmeleri ve kendilerini pazarlamaları söz konusudur.
- Marka kent olabilmek için kent kimliğinin korunması ve geliştirilmesi, kentin altyapı sorunlarının çözülmüş olması, kente özgü ekonomik etkinliklerin var olması ve yaşatılması, kentte sağlıklı ve dengeli çevre koşullarının sunulması ile kentsel güvenliğin sağlanması gereklidir.

Kentsel Planlaması Kuramları

- **Klasik Kent Planlaması**
- **Geniş Kapsamlı Kent Planlaması**
- **Çoğulcu ve Savunucu Planlama**

Klasik Kent Planlaması

- Klasik kent planlamasının temel amaçları rahatlık, düzen, etkenlik ve estetik gibi üst amaçlara erişmektir. Bu doğrultuda, kentlerin fiziksel gelişmesini bir düzene sokmak, hangi uğraşların kentin neresinde yer alacağını göstermek ön plandadır. Bu kapsamda, bu işlevlerin belli ölçeklerdeki paftalar ve haritalar üzerinde gösterilmesi hedeflenir. Kentsel işlevlerin yerleşme durumlarıyla bunlar arasındaki ilişkilerin harita üzerine dökülmesi ve bunların gelecekte alacağı biçimlerin tahmini geniş ölçüde teknik bir çabadır. Buna göre klasik kent planlaması yaklaşımında kent planları bir mimarlık ve mühendislik projesi gibi ele alınır.

Geniş Kapsamlı Kent Planlaması

- Geniş kapsamlı planlama yaklaşımının dayandığı düşünsel varsayım, planlamanın tam bir rasyonellik çerçevesinde verilmiş kararlar bütünü olduğudur. Bu planlama yaklaşımınca, planlaması yapılan toplumun tüm değerlerinin, toplumsal üst amaçlarının, bu üst amaçlara ulaştıracak tüm alternatif kaynak ve araçların planı hazırlayan planlılar tarafından bilindiğini varsayılmaktadır. Bu planlama yaklaşımınca planlama bir toprak kullanma planı olarak değil, kentin topyekun gelişmesinin bir aracı olarak görölmektedir. Bu nedenle, plan kapsamına yalnız fiziksel yönler değil toplumsal, ekonomik ve idari yönler de dahil edilmektedir. Yine bu planlama yaklaşımı, planladığı mekanı artbölgesi ile birlikte ve uzun dönemli bir bakış açısıyla ele almaktadır.

Çoğulcu ve Savunucu Planlama

- Günümüz toplumlarında kentte yaşayan bütün kesimlerin ortak amaçlar etrafında birleşmelerinin zorluğu bilinmektedir. Bu nedenle tek elden bir planlama anlayışı yerine çoğulcu planlama yaklaşımıyla kentte yaşayan halkın alternatif planlara ilişkin bilgilenmeleri söz konusu olur. Bir diğer deyişle, tek elden planlama yapmak yerine farklı kurumlar tarafından yapılmış planlar arasında yarışmanın gerçekleştirilmesiyle plan kalitesinin de yükselmesi hedeflenir. Bu yaklaşıma göre, kamu dışında plan hazırlayabilecek özel kuruluşlar arasında Ticaret ve Sanayi Odaları, kentle ilgili çeşitli dernekler ve benzeri sivil toplum kuruluşlarının bu konuda inisiyatif almaları söz konusudur.

Kent Planlaması Süreci

- **Planların Genel Ayrımı**
- **Plan Yapmaya ve Yaptırmaya Yetkili Kuruluşlar**

Planların Genel Ayrımı

- Sosyo-Ekonomik Planlar
  - a. Ülke Kalkınma Planı
  - b. Bölge Planı
- Mekansal Planlar
  - a. Mekansal Strateji Planları
  - b. Çevre Düzeni Planları
  - c. İmar Planları

Sosyo-Ekonomik Planlar ve Mekansal Planlar

- **Sosyo-ekonomik planlar;** ülke kalkınma planı ve bölge planları olarak ayrılırlar. Ülke Kalkınma Planının mekansal boyutu bulunmamaktadır. Bölge Planı, sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanır. Bölge planı, plan hiyerarşisinde üst ölçekli bir plan türüdür.
- **Mekansal planlar;** kapsadıkları alan ve amaçları açısından Mekansal Strateji Planları, Çevre Düzeni Planları ve İmar Planları olarak hazırlanır. Buna göre planlama kademeleri, üst kademedен alt kademeye doğru sırasıyla; Mekansal Strateji Planı, Çevre Düzeni Planı, İmar Planından oluşur.

Mekansal Strateji Planı

- Mekansal Strateji Planı; Ülke Mekansal Strateji Planı ve Bölge Mekansal Strateji Planları olmak üzere ikiye ayrılır. Her iki Mekansal Strateji Planını da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı hazırlar.
- Ülke Mekansal Strateji Planı ülke bütünü ile karasuları ve münhasır ekonomik bölgeleri kapsayacak şekilde ülke düzeyinde hazırlanır.
- Bölge Mekansal Strateji Planları metropoliten bölgeler, gelişme odakları, yeni kentler, gelişme koridorları, üretim, arz ve tüketim akımları ve ilişkileri, kentsel ve bölgesel ağlar, yerleşmelerin yoğunluğu, ulaşım ilişkileri ve fiziksel eşikler gibi etkenler dikkate alınarak Bakanlık tarafından belirlenen havza ya da bölgeleri kapsayacak şekilde bölge düzeyinde hazırlanır.

Çevre Düzeni Planı

- 3194 sayılı İmar Yasası'nda çevre düzeni planı şu şekilde tanımlanmıştır:
- «Çevre düzeni planı; ülke ve bölge plan kararlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen plandır.»
- Yönetmelikte çevre düzeni planı, «varsa mekânsal strateji planlarının hedef ve strateji kararlarına uygun olarak orman, akarsu, göl ve tarım arazileri gibi temel coğrafi verilerin gösterildiği, kentsel ve kırsal yerleşim, gelişme alanları, sanayi, tarım, turizm, ulaşım, enerji gibi sektörlerle ilişkin genel arazi kullanım kararlarını belirleyen, yerleşme ve sektörler arasında ilişkiler ile koruma-kullanma dengesini sağlayan 1/50.000 veya 1/100.000 ölçekteki haritalar üzerinde ölçeğine uygun gösterim kullanılarak bölge, havza veya il düzeyinde hazırlanabilen, plan notları ve raporuyla bir bütün olarak yapılan plan» olarak tanımlanmıştır.

İmar Planı

- İmar Planları; Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planından meydana gelir.
- Nazım İmar Planı; varsa bölge veya çevre düzeni planlarına uygun olarak, halihazır haritalar üzerine, yine varsa kadastral durumu işlenmiş olarak çizilen ve arazi parçalarının kullanım biçimlerini ve başlıca bölge tiplerini gösteren plandır. Nazım İmar Planı Uygulama İmar Planının hazırlanmasına temel oluşturur.
- Uygulama İmar Planı; tasdikli halihazır haritalar üzerine varsa kadastral durumu işlenmiş olan ve plan uygulaması için gerekli bütün ayrıntıları gösteren plandır. Nazım İmar Planına uygun olarak hazırlanmak zorundadır.

Mekansal Planlama Kademelenmesinde Yer Almayan Planlar

- Özel Amaçlı Planlar (Bütünleşik Kıyı Alanı Planları, Uzun Devreli Gelişme Planları, Sakınım Planları, Eylem Planları, Yenileme Planları, Kurumsal Strateji Planları, Ulaşım Ana Planı, Yönetim Planları)
- Ortak Özellikleri; Mekansal Plan Niteliğinde Değildirler; Plan Kademelenmesinde Yer Almazlar; Mekansal Planlara Veri Sağlarlar; Mekansal Planların Uygulanmasına Yol Gösterirler.

Özel Alanlarda Planlar ve Tamamlayıcı Planlar

- Özel Alanlarda Planlar, Çevre Düzeni Planı ve İmar Planı niteliğinde olanlar olarak ikiye ayrılırlar.
- Çevre Düzeni Planı niteliğinde olanlara örnek olarak Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Planı ile her tür ve ölçekte Koruma Alan Planları verilebilir.
- İmar Planı niteliğinde olanlara örnek olarak ise Koruma Amaçlı İmar Planı; Turizm Merkezi İmar Planı; Özel Çevre Koruma Bölgesi İmar Planı; Köy Yerleşme Planı; Organize Sanayi Bölgelerinde İmar Planları; Endüstri Bölgelerinde İmar Planları; Teknoloji Geliştirme Bölgesinde İmar Planları; Boğaziçi Alanında İmar Planları; Özelleştirme Alanlarında İmar Planları; Özel Orman Alanlarında İmar Planları; Kıyı Alanlarında İmar Planları; Toplu Konut Alanlarında İmar Planları; Su Havzalarında İmar Planları; Tarım Alanlarında İmar Planları; Afet Riski Altındaki Alanlarda İmar Planları; Yenileme Alanlarında İmar Planları; Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Alanlarında İmar Planları; Gecekondu Islah Bölgesi İmar Planları verilebilir.
- Tamamlayıcı planlar revizyon planı, ilave plan ve mevzi imar planıdır.

Plan Yapmaya ve Yaptırmaya Yetkili Kuruluşlar

Yerel Yönetimler

- Belediyeler; 3194 sayılı imar yasasında plan yaptırma zorunluluğu olan belediyeler nüfusu 10.000'i aşmış olan belediyelerdir. Nüfusu daha az olan yerlerde plan yaptırma yetkisi belediye meclisindedir.

Merkezi Yönetim Kuruluşları

- Türkiye'de imar mevzuatında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na plan yapma konusunda önemli yetkiler verilmiştir. 2011 yılında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı yeni bir düzenlemeye konu olmuş ve adı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Ancak söz konusu kararname ile sadece Bakanlığın ismi değiştirilmemiştir; Bakanlığın imara ve mekansal planlamaya ilişkin yetkileri daha da genişletilmiştir. Plan yapma ve yaptırma konusunda merkezi yönetim kuruluşları kapsamında İlbank A.Ş., Kültür ve Turizm Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TOKİ ve Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü'nün önemli yetkileri bulunmaktadır.